

Nr 247.

Av herr **Åkerlund**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning i hvad mån de fördelar, som genom livsmedeltullarna beretts den jordbrukande befolkningen, bidragit till levnadskostnadernas stegring m. m.

De stigande livsmedelsprisen inom våra större städer, vilka pris i sin tur påverka levnadskostnaderna inom stora delar av landet, taga alltmera uppmärksamheten i anspråk, och bland de mindre bemedlade spörjer man med oro, vart det slutligen skall bära hän.

Man synes ganska allmänt vilja låta göra gällande, att tullen å importerade livsmedel är huvudorsaken till fördyringen, emedan landets livsmedelsproducenter blivit satta i tillfälle att taga vida högre betalning för sina varor än tillförne, tack vare dem, och krav om deras borttagande eller sänkning framställas därför ideligen. Vi hava genom Kungl. Maj:ts försorg erhållit utredning angående livsmedlens prisstegring i åtskilliga av våra städer, och det är ju gott och väl, men ingen som helst utredning föreligger, huruvida och i så fall i vilken mån prisförhöjningen verkligen kommit landets livsmedelsproducenter till godo, och föga synes man böjd för att allvarligt undersöka om ej den städse fortgående stegringen huvudsakligen härrör från en hel del mera eller mindre välbetänkta åtgärder från kommunernas sida, bland annat det ständigt försvårade varuutbytet emellan producenter och konsumenter och det därav framkallade ofta rent av orimliga mellanhandssystemet. Visserligen hava livsmedelsprisen efter hand som den industriella verksamheten och stadsnäringarna dragit befolkningen från landsbygden och jordbruket stigit betydligt för konsumenterna inom nära nog alla kulturländer, men, då man gör sig reda för de pris våra lantmän i allmänhet erhålla och de pris, som gälla för samma varor i de-

taljhandeln och annars, åtminstone i de större städerna och industri-samhällena, kan man svårligen undgå att ifrågasätta, huruvida icke å ena sidan vidtagna och å andra sidan försummade åtgärder från kommunernas sida i många fall ställa sig så kostsamma eller vålla sådana olägenheter för den stora allmänheten, att de knappast kunna anses i allo berättigade, eftersom även den strängaste kontroll föga batar, om de stora befolkningslagren blott få nöjet beskåda de mångbehandlade gudsgåvorna i butiksfönstren, men i följd af de höga prisen äro urständ-sätta att förskaffa sig desamma.

Att kontroll över handeln med livsmedel är berättigad har erfarenheten nog tillfullo ådagalagt, men skall rättvisa och billighet även i fråga därom råda, så kräves ock att ej blott huvudsakligen lantmannaprodukter utan även njutnings- och näringsmedel, som fabrikationen tillhandahåller, underkastas kontroll, så att lagens bestämmelser om straff för dem, som sälja »mängt för omängt» upprätthålles ej blott för landets jordbrukare, och måhända erfordras främst att importerade animaliska livsmedel underkastas minst lika sträng, om ej strängare, kontroll än den inhemska produktionen angående vilken man dock ej är urständssatt att erhålla kunskap jämväl på annat sätt.

I fråga om de åtgärder i kontrollsyfte, som vidtagits inom våra större samhällen, torde kunna ifrågasättas, huruvida de mönster från kontinenten, som väl i allmänhet tagits till föredömen, alltid varit så särdeles väl valda, då man beaktar de stora avstånden emellan de offentliga slakthusen och avståndsförhållandena i övrigt i vårt vidsträckta och folkfattiga land. I fråga om de offentliga slakthusen synes önskemålet flerstädes vara, att all handel med kreatur, avsedda för konsumtion på platsen, skall förläggas dit och dessutom kräver man ju rätt att intill sista öret få uttaga avgifter för dessa anstalters användande samt för köttbesiktningar, som tillfullo motsvara ränta och underhåll samt driftkostnader och administration, ehuru därigenom köttfödan betydligt måste fördyras, för såvitt icke Sverges lantmän skola betagas sin rätt att i likhet med övriga medborgare avsätta sina produkter, där de det bäst kunna, utan genom exportförbud skola tvingas att leverera sina slaktdjur till städernas slakthus, varom ganska tydliga önskemål redan uttalats i riksdagen. Därtill kommer, att med våra stora avstånd, som betydligt förhindra en väl behöflig konkurrens, det alls icke är uteslutet utan snarare ganska antagligt, att truster skola bildas för behärskande av kreaturs- och köttmarknaden, om än osynliga för den stora allmänheten. Man skulle kunna förmoda att redan nu någon sådan affärsverksamhet bedrives vid Stockholms slakthus, eftersom det ofta

förekommer så synnerligen stor skillnad emellan de pris, som där ernås för slaktdjur, och de pris, som pläga kunna betingas av enskilda slaktare.

Jag har sökt taga reda på de pris, som för svenska producenter av de vanligast förekommande lifsmedlen på 1860- och 70-talen voro gällande vid försäljning i mindre poster i Stockholm och tror mig hava funnit, att, trots penningvärdets enorma fall, dessa pris i det stora hela äro desamma nu som då och i åtskilliga fall ändå lägre, ehuru producenterna numera måste vidkännas med flera hundra procent förhöjda arbetskostnader och skatter — främst kommunalskatter — såväl som mycket stegrade pris å alla förnödenheter, som måste anskaffas för jordbrukets behöriga drivande, och att därför lifsmedelstullarna i fråga om prisstegringarna spelat en mycket underordnad roll om de än haft det goda med sig att landets lifsmedelsproducenter numera finna avnämare för alster, som före tullarnas införande voro så gott som osäljbara. För att anföra blott ett par exempel må nämnas, att i slutet av 1850-talet och inpå 1870-talet artikeln s. k. oskummad mjölk här i staden gällde cirka 24 skilling kannan och skummad mjölk cirka 12 skilling eller cirka 19 och 9 öre per liter i detaljhandeln och vid inköp från s. k. mjölkbud från landet, ehuru varan den tiden ofta var av den beskaffenhet, att densamma väl behövde underkastas kontroll i fråga om smuts- och vattenhalt. Vanligt s. k. herrgårdssmör gällde på 1860 och 70-talet ända upp till 2,85 kronor per kg., och spannmålen stod i de allra flesta fall i vida högre pris än nu. Endast i fråga om kött och fläsk hava lantmännen erhållit någon prisetförhöjning, men detta förvisso ej till följd av tullarna, utan i anledning av den ofantligt ökade konsumtionen och den export, som lyckligtvis kommit till stånd. Men genast vill man åstadkomma prissänkning genom att förutna utländska producenter vida större förmåner än de egna landsmännen. Är det månne lämpligt att på så sätt söka uppehålla sänjan emellan stad och land?

Visserligen böra kommunerna i görligaste mån bibehållas vid den dem tillerkända självstyrelsen, men om denna genom alltför nitiskt tillvägagående i hög grad försvårar utkomstmöjligheterna för större delen av befolkningen, så torde det väl ändock böra vara statsmakterna förbehållet att granska, huru denna självstyrelse handhaves även inom de större samhällena, eftersom i denna ofullkomliga värld välmeningen och förmynderskapet nog understundom möjligen kan gå väl långt.

Jag hyllar förvisso icke den åsikten, att lifsmedelstullarna äro nära nog heliga och därför ej få antastas eller revideras i någon mån, men jag kan ej undgå att finna det beklagligt, att man genom fram-

hållandet av dessa tullar såsom huvudorsaken till lifsmedelsfördyringen, synbarligen i stort hittills lyckats använda den stora allmänhetens syn från vad som just i främsta rummet förorsakat dyrtiden.

I Aftonbladet för den 8 mars 1911 förekommer en uppsats angående »de höga lifsmedelsprisen i Stockholm», som synes mig på ett ypperligt sätt ådagalägga att helt andra orsaker i vida högre grad än tullarna bära skulden för dyrtiden, och jag tager mig därför friheten intaga denna uppsats.

»Aftonbladet meddelade nyligen såsom ett exempel, att priset å färsk svensk sill i Berlin den 6—11 februari hade växlat mellan 7,50—11 mark, således mellan 6,57—9,53 kronor eller i medeltal utgjort kronor 8,08 per låda. Då en låda innehåller en hektoliter, som väger 90 kg., har alltså partipriset av färsk svensk sill i Berlin i medeltal de angivna dagarna varit c:a 9 öre per kg. Vad minutpriset där varit framgår icke av meddelandet, men med kännedom om det billiga pris, till vilket t. ex. rökt färsk sill där säljes i charkuteribodarna, ända till 5 pfennige per styck, medan det i Stockholm är 10—12 öre per styck, kan man säkerligen även i analogi med andra födoämnen antaga, att minutpriset på färsk sill i Berlin icke är mera än 20 öre per kg. En förtjänst för distributören av mera än 100 procent vinnes ju ändå på detta sätt. Huru är det nu i Stockholm? Partipriset borde vara billigare här än i Berlin, men minutpriset är lägst 30 öre per kg. för gammal och dålig sill, som fiskhandlarna hållit på länge för att slippa sänka priset på huvudmassan, vilken senare lägst gäller 40 öre per kg. D. v. s. att mellanhänderna i vår goda stad taga en vinst av 31 öre per kg. eller 345 procent.

Ett annat exempel. Vi känna till, att en fiskhandlande i en västkuststad i stora mängder fritt i Stockholm levererat saltsjöfisk, med undantag för sjötunga och piggvar, för 28 öre per kg., medan den där efter i minut här kostat 1 krona och däröver per kg. Mellanhänderna togo då en vinst av 72 öre per kg. eller nära 260 procent.

Dessa förhållanden äro ju i hög grad betecknande, men de äro ingalunda enstaka i vår matvaruhandel, snarare regel. Den okritiske stadsinvånaren tror, att fiskare och jordbrukare taga den oskäligen vinsten i stället för mellanhänderna. Dessa senare äro olämpligt många, hava småaffärer och skola förtjäna ett ändå kanske icke så lysande uppehälle på sin affär. De många hundra innehavarna av utminuteringsförsäljningar av matvaror i Stockholm hava allt för liten omsättning. Denna kan icke ökas med stadens nuvarande innevånareantal. Felet är, att mellanhänderna äro för många och att dessa skola leva

på de övriga stockholmarna, som därigenom få sina förnödenheter av alla slag fördyrade.

Grönsaksgumman, som säljer några liter morötter eller krusbär per dag skall leva därpå. Lantmannen får ett minimum, gumman själf en ringa dagsförtjänst, men kunden blir icke desto mindre klådd på ett oskäligt sätt. Jämför minutpriserna på lifsmedel i Stockholm, Berlin, Paris och London, för att ej tala om Köbenhavn, och ni skall häpna! Fisken är t. o. m. i Paris i regeln betydligt billigare än i Stockholm. I vårt land med dess hafsomflutna läge och med dess många fiskrika insjöar skulle den hälsosamma fisken vara ett folknäringsmedel, men är nu av angivna skäl en lyxartikel, som man icke har råd att kosta på sig mer än ett par gånger i veckan, om ens det. Det är brist på klok förvaltning, ingenting annat, som gör vår annars så trevliga och vackra stad till en av de dyraste i Europa och som förorsakar den stora utflyttningen av både privatpersoner och av industri.»

Då det ingalunda torde vara rättvist eller klokt att utan vidare slopa eller reducera den lilla förmån i fråga om avsättningsmöjligheter för vissa produkter, landets jordbrukare äga i gällande tullar å en del importerade lantmannaprodukter, endast därför, att man fått för sig att dessa tullar äro huvudorsaken till lifsmedelsfördyringen i allmänhet, och innan det genom opartisk, allsidig och saklig utredning ådagalagts, att icke det, i åtminstone åtskilliga av våra större städer, städse försvårade direkta varuutbytet mellan producenter och konsumenter och det därigenom allt mer utvecklade mellanhandssystemet, ävensom en god del efter kontinentalt föredöme vidtagna hygieniska anordningar, mångfaldigt mera än lifsmedelstullarna förorsakat den med rätta överklagade dyrtiden i fråga om födoämnen, får jag vördsammast hemställa, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla,

att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt ett antal såväl jordbrukare som andra näringsidkare att verkställa utredning, huruvida nu gällande lifsmedelstullar tillskynda landets jordbrukande befolkning så betydande fördelar genom ökade inkomster för av dem producerade tillsaluhållna lifsmedel att dessa fördelar i avsevärd grad kunna anses hava bidragit till de höga levnadskostnader, vilka numera äro rådande i en stor del av våra städer och övriga samhällen, och att jämväl utreda, i vad mån andra orsaker bidragit till den rådande dyrtiden å lifsmedel i allmänhet, vilken sär-

skilt så hårt kännes av de stora samhällsklasser, som nödgas inköpa dessa i småposter av ett ständigt växande antal mellanhänder; samt att Kungl. Maj:t därefter ville låta utarbета och förelägga riksdagen förslag till de åtgärder, vilka i *främsta rummet* kunna finnas ägnade att bereda lättnad i de mindre bemedlades levnadsbekymmer, utan att därigenom landets jordbrukare och jordbruksarbetare i vidare mån än övriga arbetsgivare och arbetare undandragas statens bistånd för deras utkomst eller, till förmån för andra samhällsklasser, utsättas för intrång i deras rätt att, i likhet med andra landets varuproducenter, avyttra produkterna av deras näring, varest de det bäst kunna.

Stockholm den 2 februari 1914.

E. Åkerlund.